

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALTERNATİF ÖĞRETİM MATERYALLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Ramazan KAYA*

Osman SAMANCI**

Özet

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının alternatif materyallerin tasarım ve hazırlanması aşamalarında kendilerini ne kadar yeterli gördükleri ve bu materyallerin eğitimsel değeri ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Araştırmada “keşfetmeye yönelik karma metod dizaynı” (exploratory mixed method design) kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih ve Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı V. sınıfta okuyan ve Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersini alan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın problemine uygun olarak veri toplama amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat ve anket formları kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ÖT-MT dersi uygulamalarında alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının hazırlamayan öğretmen adaylarına göre bu materyallerin tasarım ve hazırlanma aşamalarında kendilerini daha yeterli gördükleri belirlenmiştir. Alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının amacı ders uygulamalarını daha çekici ve cazip hale getirmek iken, alternatif materyalleri hazırlamayan öğretmen adayları ise uygulama için seçtikleri konuların bu materyalleri hazırlamaya uygun olmadıkları görüşündedirler. Öğretmen adaylarının büyük bir kısmı dokunabilme özelliğine vurgu yaparak bu materyallerin ortaöğretim tarih ve coğrafya derslerine katkısı olacağını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının bir kısmı ise teknolojik araç-gereçlerin varlığı ve işlevselliğini gerekçe gösterip bu materyallerin derslere katkıları olmayacağını ve öğrencinin de ilgisini çekmeyeceğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Öğretim teknolojileri, materyal tasarımı, alternatif materyal, öğretmen aday

Giriş

Günümüzde teknoloji, hayatın hemen her alanında olduğu gibi, eğitimde de etkisini hissettirmekte ve eğitimde teknolojinin kullanımına daha fazla ağırlık verilmektedir. Eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılmasında teknoloji, özellikle de bilgisayar uygulamaları ve internet önemli bir yere sahiptir. Teknolojinin eğitimde etkili ve verimli bir şekilde kullanılması ancak öğretmenle mümkündür. Bu nedenle öğretmenlerin yeni bilgi teknolojilerini öğrenmesi günümüzde zorunluluk halini almıştır (Ördekçi, 2005, 4). Günümüzde öğretmenlerden hem teknolojiyi kullanma becerilerini göstermeleri hem de çağdaş eğitimin gereksinimi olan teknolojiyi, öğrenme ortam-

* Yrd. Doç. Dr.; Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

** Yrd. Doç. Dr.; Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı.

ları ile bütünleştirebilmeleri beklenmektedir (Gündüz ve Odabaşı, 2004). Bu yüzden eğitimin en önemli uygulayıcıları olan öğretmenlerin yetişmesinde teknolojinin kullanımına büyük bir önem verilmektedir. Öğretmenlere bu yönde formasyon veren derslerin başında Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersi gelmektedir. Bilindiği gibi 1998 yılında Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılması çerçevesinde öğretim programlarına zorunlu ders olarak Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersi eklenmiş ve daha sonra yapılan değişiklikle bu dersin adı Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı olmuştur.

Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersinin tanımı YÖK tarafından “Öğretim teknolojisi ile ilgili temel kavramlar; öğretim teknolojisi ve iletişim ilişkisi; öğretimde sistem yaklaşımı; çeşitli öğretim teknolojilerinin özellikleri, öğretim sürecindeki yeri ve önemi; öğretim araç-gereçlerinin seçimi, değerlendirilmesi ve etkili kullanımı; eğitimde bilgisayar kullanımı (üretim, araştırma, iletişim, öğretim); uzaktan eğitim; web destekli öğretim; öğretim teknolojileri yoluyla öğretim materyallerinin (saydamlar, slaytlar, video, bilgisayar temelli ders yazılımları, web sayfaları, yazılı ve görsel materyaller, vb.) tasarlanması.” olarak belirlenmiştir (www.yok.gov.tr).

Öğretim teknolojisi genel olarak “belirlenmiş hedefler uyarınca, daha etkili bir öğretim elde etmek için öğrenme ve iletişim konusundaki araştırmaların ve ayrıca insan kaynakları ve diğer kaynakların beraber kullanılmasıyla tüm öğrenme-öğretme sürecinin sistematik bir yaklaşımla tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi” olarak tanımlanabilir (Commission on Instructional Technology, 1970’ten akt; Demirel vd., 2004, 12). Öğretim materyali ise genel olarak hedefleri gerçekleştirmek amacıyla araçlardan yararlanarak yapılan ders sunum içeriklerini kapsamaktadır (Yanpar, 2005, 9). Öğretim teknolojisi ve materyal geliştirme birbirine bağlı kavramlardır. Doğru, güncel ve etkin materyal geliştirmek için öğretim teknolojilerinden yararlanılır. Öğretim materyalleri, öğrenme süreci içerisinde öğretmen tarafından değişik ortamlarda öğrencilere sunulan araçlardır. Öğretim materyalleri önceden geliştirilmiş öğretim programının gereksinimleri doğrultusunda hazırlanmalıdır. Bu noktada uygun yaklaşım ve uygun materyallerin seçimi için öğretilecek içerik ve hedef kitleyi oluşturan bireyler hakkında doğru bilgilendirmeye gereksinim vardır. Bu bilgi öğretim programı içerisinde yer almaktadır. Sınıf ortamında kullanılabilecek teknoloji ve materyallerin başlıcaları şunlardır: Gerçek nesne ve modeller, yazılı gereçler, görsel basılı materyaller, çeşitli pano ve tahtalar, tepegöz ve saydamları, slaytlar ve film şeritleri, ses öğeleri, televizyon, video ve bilgisayar (Kaya, 2005, 26-27).

Öğretim ortamında öğrenci gereksinimlerini tam olarak karşılayacak hazır materyallerin seçilmesi ve kullanılması önceliklidir. Eğer bu sağlanamıyorsa, ikinci seçenek var olan materyallerin daha uygun hale getirilip kullanılmasıdır. Ancak bu da olanaklı değilse, son seçenek öğretmenin kendisinin materyalleri geliştirmesidir (Kaya, 2005, 27). Bu yüzden yukarıda sayılanların dışında alternatif materyal olarak da adlandırılacak öğretmenler tarafından hazırlanan materyaller bulunmaktadır. Alternatif ders materyalleri çoğu zaman basit olarak tasarlanan materyallerdir ve bunların en önemli özelliği özgün materyaller olmalarıdır (Demirel, 2007, 236). Günümüz teknolojisinin ulaştığı düzey göz önüne alındığında bunları klasik eğitim araç-gereçleri de sayabiliriz. Şu anda özellikle kırsal kesimleri de düşünürsek Türkiye’de bulunan okulların tümünde ve aynı düzeyde yeni teknolojilerin olduğu söyleyemeyiz. Bu yüzden yeni teknolojilerin kullanılmadığı ortamlarda ne yapıl-

ması gerektiği konusunda alternatif ders araçları devreye girmektedir. Bu nedenle, mesleğe yeni başlayacak öğretmen adayları ile halen meslekte görev yapan öğretmenlerin çevre koşullarına ve mevcut olanaklara göre kendi ders materyallerini kendilerinin üretmeleri önem kazanmaktadır. Ders malzemelerinin basit de olsa öğretmen ya da öğrenciler tarafından üretilmesi onları yaratıcılığa itmesi açısından önemlidir. Yaratıcılığın ortaya konduğu basit ve özgün materyal geliştirmek hem öğretmen hem de öğrencilere ilginç gelecektir (Demirel vd., 2004, 70-71). Bu gibi durumlarda, öğretmenler, çoğu kez, öğrencilerine yazılı materyaller hazırlarlar. Testler bunların en yaygın olanıdır. Ayrıca yeterli beceriye sahip olan öğretmenler diyagramlar, şekiller ve modeller çizebilirler. Bu tür materyaller öğrencilerde kavramların, kuralların ve öğrendikleri becerilerin gelişmesine yardımcı olur (Halis, 2002, 31). Bunun yanında öğrencilerin alternatif materyallerin yapımına katılması ile yaratıcılıklarının gelişmesi yanında yaparak yaşayarak dersi öğrenmiş olurlar. Üretecek materyal hakkında, materyalin ilgili olduğu ders ve konu hakkında bilgi sahibi olacağından bilişsel davranışları, materyali üretme aşamasında devinışsel özellikleri, ortaya özgün ve ona ait bir ürün koyduğu zamanda duyuşsal özellikleri en üst seviyede kazanmış olurlar. Materyal hazırlama tüm bunlarla birlikte yaratıcılık gerektiren bir iştir ve öğretmen ve öğrencinin yaratıcı düşünmesi gereklidir. Yaratıcı düşünceyi geliştirmek için de grup tartışmalarına, beyin fırtınasına ve yaratıcı drama etkinliklerine yer verilebilir (Demirel, 2007, 237).

Eğitim ortamında en karmaşıktan en basite bütün teknoloji ve materyaller önemlidir. Dersin özelliğine ve ortama göre bunların etkin bir biçimde kullanılmaları düşünülmelidir. Öğretmenler araçları tanımalı, kullanma özelliklerini bilmelidir. Bunun yanında öğretimi tasarlama bilgisini işe koşarak etkili öğrenme materyalleri hazırlamalı ya da öğrencilerin oluşturmasına rehberlik etmelidir. İyi bir öğretmen adayı en lüks okula gittiğinde rehberlik ederek önce kendisi orijinal materyali üretmeli, öğrencilerine üretirmeli ve bilgisayarı, interneti vb. çok iyi kullanmalı ve en ücra köyde dahi olsa çamuru kullanarak materyal üretebilmelidir (Yanpar, 2005, 10). Eğitimcilerin iyi bildiği gibi köylerde ve her türlü kötü şartlar altında, öğretmenler öğrencileriyle birlikte yerel kaynaklardan nasıl materyal yapılacağını bildikleri takdirde, materyal problemi büyük ölçüde ortadan kalkabilir (Halis, 2002, 35).

Öğretim faaliyetlerinde öğretmenler ve öğrenciler tarafından hazırlanan bu tür materyallerin önemi vurgulanmakla birlikte bu konuda pek fazla uygulamalı çalışma bulunmamaktadır. Taşdemir (2002) tarafından ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereçlerin öğrenci ve öğretmen tarafından birlikte üretilip kullanıldığı grubun, hazır araç-gereç kullanılan grubun ve geleneksel öğretimin yapıldığı grubun öğrenme düzeyleri ve öğrenmelerinin kalıcılığı bakımından aralarında anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla yaptığı araştırmada ulaşılan sonuçlara göre, öğrenci merkezli ve araç-gereçlerle desteklenen öğretim yöntemleri, geleneksel öğretim yöntemlerinden daha fazla davranış değişikliği sağlarken özellikle de, öğretmen-öğrenci işbirliği ile hazırlanan araç-gereçler, hazır araç-gereçlere göre öğrenci başarısını daha fazla etkilemektedir.

Teknolojinin ağırlığını hissettirdiği günümüzde bu tür materyallerin öğretmen adayları tarafından değerlendirilmesinin dikkate değer olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının alternatif materyallerin tasarım ve hazırlanması aşamalarında kendilerini ne kadar yeterli gördükleri ve bu materyallerin eğitimsel değeri ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Öğretmen adayları alternatif materyallerin tasarım ve hazırlama aşamalarında kendilerini ne kadar yeterli görmektedirler?
2. Öğretmen adaylarının ÖT ve MT dersi uygulamalarında alternatif materyalleri tercih etmelerinin nedenleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının ÖT ve MT dersi uygulamalarında alternatif materyalleri tercih etmemelerinin nedenleri nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının alternatif materyallerin ortaöğretim tarih ve coğrafya derslerine katkısı konusundaki görüşleri nelerdir?

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada “keşfetmeye yönelik karma metod dizaynı” (exploratory mixed method design) kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat formu ve mülakat verilerinin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgulara göre hazırlanmış olan anket formu kullanılmıştır. Bu çalışma çeşidinde nitel veri birikimi ve analizi nicel safha ile takip edilir. Genel olarak, bu tasarımın amacı ya özel bir fenomeni araştıran nitel verileri kullanarak bu fenomeni hesaplamak için nicel bir araç geliştirmek ya da çalışmanın nicel kısmını kullanarak nitel veriler arasındaki ilişkileri keşfetmektir. Eğer ana amaç bir aracı test etmek ise, çalışmanın nicel safhası üzerinde daha fazla durulabilir. Eğer çalışmanın nicel kısmı nitel bulguları doğrulamak, belirlemek ya da genişletmek için kullanılırsa o zaman çalışmanın nitel kısmı üzerine vurgu yapılır. Nitel çalışmalar arasındaki bağıntıları keşfetmek için nicel verileri kullanmak araştırmacının katılımcılardan oldukça detaylı bilgi almasını olağan kılar (McMillan-Schumacher, 2006, 403). Bu çalışmada da görüşmelerden elde edilen sonuçların ne kadar yaygın olduğu anket formuyla ortaya konulmak istenmiştir. Araştırmaya Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Tarih ve Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı V. sınıfta okuyan ve Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersini alan öğretmen adaylarının tümü dâhil edilmiştir. Bu öğretmen adayları 34’ü erkek 29’u ise bayan olmak üzere toplam 63 kişidir. Gerek araştırmanın kuramsal temeli gerekse görüşme formunun hazırlanması için ilgili literatür taranmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat formunun 2008 Mayıs ayında pilot çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın sonunda mülakat formunda değişikliklere gidilmiş ve form son şeklini almıştır. Görüşmeler 2008 Kasım ve Aralık aylarında tarih ve coğrafya eğitimi bölümünden 10’ar olmak üzere toplam 20 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiş olup, verilerin toplanmasında ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Analiz sırasında veriler çözümlenmiş ve ortaya çıkan sonuçlar araştırmanın problemlerine göre kategorilere ayrılmıştır. Mülakat sonuçlarına göre hazırlanan anket formu ise 2009 Ocak ayında tüm öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Verilerin sunumu aşamasında araştırmanın problemlerine göre tablolar hazırlanmış ve verilerin yorumunda öğretmen adaylarının görüşlerinden de faydalanılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının gerçek isimleri yerine takma isimler kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen öğretmen adaylarının anket formuna vermiş oldukları cevaplar yüzde ve frekanslarıyla analiz edilerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Verilerin yorumunda öğretmen adaylarının yarı yapılandırılmış mülakat formuna vermiş oldukları cevaplardan da yararlanılmıştır.

1- Öğretmen Adayları Alternatif Materyal Tasarım ve Hazırlama Aşamalarında Kendilerini Ne Kadar Yeterli Görmektedirler?

Öğretmen adaylarının alternatif materyal tasarım ve hazırlama aşamalarında kendilerini ne kadar yeterli gördükleri ile ilgili veriler analiz edilerek aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Alternatif Materyal *Tasarım* Yeterlilikleri İle İlgili Görüşleri

İfadeler	Alt. Materyal Hazırlayanlar		Alt. Materyal Hazırlamayanlar		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yeterliyim	32	76	13	62	45	71
Kısmen Yeterliyim	10	24	5	24	15	24
Yeterli Değilim	-	-	3	14	3	5

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Alternatif Materyal *Hazırlama* Yeterlilikleri İle İlgili Görüşleri

İfadeler	Alt. Materyal Hazırlayanlar		Alt. Materyal Hazırlamayanlar		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yeterliyim	31	74	4	19	35	56
Kısmen Yeterliyim	9	21	8	38	17	27
Yeterli Değilim	2	5	9	43	11	17

Tablo 1 ve 2 incelendiğinde genel olarak öğretmen adaylarının kendilerini tasarım açısından daha yeterli değerlendirdikleri görülmektedir. Hazırlama aşamasında yeterlilik yüzdesi özellikle alternatif materyal hazırlamayan öğretmen adayları için bariz bir şekilde düşmektedir. Tabloların gösterdiği diğer bir bulgu ise alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının hazırlamayan öğretmen adaylarına göre kendilerini gerek tasarım gerekse hazırlama aşamasında daha yeterli gördükleridir. Özellikle hazırlama aşamasında bu farkın çok büyük olması bu materyallerin tercih edilmesinde *kendini yeterli görmenin* önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının 34'ü hazırladıkları materyallerin tasarımının kendilerine ait olduğunu 8'i ise yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Bu yardımlar ders hocaları ve arkadaşlarından öneri ve ipucu şeklinde sağlanmıştır. Öğretmen adaylarının 23'ü bu materyalleri tamamen kendilerinin hazırladığını 19'u ise dışarıdan yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları genelde arkadaşlarından, matbaacıdan, marangozdan, reklamcıdan yardım almışlardır.

Kendilerini bu konuda büyük oranda yeterli gören öğretmen adayları ile yapılan görüşmelerden çıkarılan sonuçlara göre bu yardımlar;

- Materyalleri hazırlamada gerekli araç-gereçlerin ve ortamın eksikliği,
- Materyal hazırlama ilkelerine ve bu materyallerin işlevlerine fazla dikkat edilmemesinden kaynaklanmıştır

Öğretmen adaylarının büyük bir kısmı basit ama işlevsel tarzda, çevre imkânlarından yararlanarak ve ucuz bir şekilde materyal hazırlamak yerine karmaşık ve teknik beceri gerektiren materyalleri tercih etmişlerdir. Dolayısıyla bunları hazırlamada sıkıntılar yaşamışlardır.

Kendisini tasarım ve hazırlama açısından yeterli hisseden ve uygulama için tümülüs hazırlayan **Semra**, yapılan görüşmede *"Bu materyalin yapımında ağırlığı tahta olmak üzere karton, hazır çim, pamuk, boyama kalem ve toprak temin ettim. Materyali kendim tasarladım ama elimde fazla imkân olmadığından hazırlarken çok zorlandım ve özellikle marangozdan yardım aldım. Çünkü yurttan kalıyorum ve bir makası bile bulamadım"* diye belirtmiştir. Semra ayrıca malzeme temini ve materyal hazırlama aşamasında fazla para harcadığını da dile getirmiştir. Neolitik dönemle ilgili döner levha hazırlayan ve alternatif materyal tasarım ve hazırlama aşamalarında kendini yeterli gören diğer bir öğrenci **Sevim**, *"Malzemeleri bulmada ve yurttan o malzemelerden tasarladığım materyali hazırlamada çok zorlandım. Materyalim biraz ayrıntılı ve teknik beceri gerektiriyordu. Bu yüzden arkadaşşımdan yardım aldım"* şeklinde ifadelerini belirtmiştir. **Erdal** ise *"Türkiye madenlerinin dağılışıını ışılandırma yöntemi ile göstermek için elektrikli bir harita hazırlamak istedim. Gösterişli ve büyük bir harita amaçlıyordum. Kaldığım yurttan bu materyali hazırlayacak ortamım olmadığı gibi elektrik ve elektronik alanında fazla becerikli değildim. Bu yüzden bu konuda bilgi ve becerisi yüksek olan arkadaşşımdan yardım aldım. Sonuçta ortaya çok güzel bir materyal çıktı"* demektedir.

2- Öğretmen Adaylarının ÖT ve MT Dersi Uygulamalarında Alternatif Materyalleri Tercih Etmelerinin Nedenleri

Öğretmen adaylarının ÖT ve MT dersi uygulamalarında alternatif materyalleri tercih etmelerinin nedenleri aşağıda tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3- Öğretmen Adaylarının Alternatif Materyalleri Tercih Etmelerinin Nedenleri

İfadeler	f	%
Ders uygulamalarını çekici hale getirmek	31	74
Uygulama konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak	28	67
Uygulama dersini görselleştirmek	27	64
Sınıf arkadaşlarının ilgi ve dikkatini uygulama dersine çekmek	25	60
Alternatif materyallerin uygulama konusuna uygun olması	22	52
Sınıf arkadaşlarının uygulama dersine katılımını sağlamak	20	48
ÖT-MT dersinden iyi bir not almak	20	48
Alternatif materyal hazırlamak ve kullanmaktan zevk almak	12	29
Sınıf arkadaşları tarafından takdir görmek	10	24
Diğer materyallerin eksikliğini gidermek	5	12

Elde edilen bulgulara göre alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının bu tercihlerinde rol oynayan ilk neden ders uygulamalarını çekici hale getirmektir. Yapılan görüşmelerde öğretmen adayları ÖT-MT ve diğer derslerin uygulama kısmında arkadaşlarının genelde slayt kullandığını ve bunun ise dersi sıradanlaştırdığını belirtmişlerdir. Mesela **Semra**, “Uygulaması olan derslerde sürekli not kaygısı ile slayt hazırlamaktan bıktık. Bu yüzden slayt bana çok sıkıcı geliyor. Yaratıcılığımızı engelliyor. Açıkçası alternatif materyal kullanarak ders uygulamasını sıradanlıktan kurtarıp çekici hale getirmek istedim” derken; benzer ifadeleri **Filiz** de “Daha önceki uygulamalarda arkadaşlar sürekli slayt hazırladığından bunu aşmak, farklılık getirmek istedim. Ders sunumumu daha cazip hale getirmek istedim. Ben de slayt hazırladım ama hazırlamasaydım sınıf anlatımını boş görecekti” şeklinde dile getirmiştir.

Öğretmen adayları ikinci tercih nedenlerini “Uygulama konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak” olarak belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının yüksek oranda dile getirdikleri bu etken yeni teknolojilerin varlığı da göz önünde bulundurulursa olumlu bir değerlendirme olarak ele alınabilir. Bu konuda **Hülya** “Işıklı haritayı, konunun arkadaşlarım tarafından daha iyi anlaşılması için yaptım” derken; **Ogün** ise “Öncelikli hedeflerimden birisi dersin anlaşılmasını sağlamaktı” diye görüşünü belirtmiştir.

Uygulama dersini görselleştirmek alternatif materyal hazırlamada önemli bir neden olarak görülmüştür. Bununla ilgili olarak öğretmen adaylarından **Ebru** “Konumu, özellikle bu maketi göstererek ve dersi görselleştirerek anlatmanın daha etkili olduğunu düşündüm” demiştir.

Bulgulara göre öğretmen adaylarının tercihlerinde önemli hedeflerinden birisi de sınıf arkadaşlarının ilgi ve dikkatlerini uygulama yaptıkları derse çekmektir. Bu konuda **Gülfer**, “Hazırladığım materyalle arkadaşlarımın ilgisini derse çekmek istedim” şeklinde; **Metin** ise “Bu materyalle arkadaşlarımın dikkatini derse çekebileceğimi düşündüm” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Ders uygulamalarını çekici hale getirmek ve sınıf arkadaşlarının derse ilgi ve dikkatini çekmek gibi yüksek oranda tercih edilen nedenler, alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının bu materyalleri ilgi ve dikkat çekici bulduklarını göstermektedir.

“Alternatif materyallerin uygulama konusuna uygun olması”, “Sınıf arkadaşlarının uygulama dersine katılımını sağlamak”, “ÖT-MT dersinden iyi bir not almak” birbirine yakın oranlarda orta sıralarda yer alan diğer tercih nedenleridir. Bu materyallerin uygulama konusuna uygunluğu ile ilgili olarak **Elif** “*Alternatif materyal konuma uygundu. Bu yüzden yaptım*” derken; **Özlem** ise “*Konum gereği alternatif materyal hazırladım*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Öğretmen adaylarının uygulama sırasında arkadaşlarını aktif hale getirme ve derse katılımlarını sağlama isteğiyle ilgili olarak da **Hülya** “*Hazırladığım materyal arkadaşlarımı aktif hale getirsin, derse katılmalarını sağlasın istiyordum. O yüzden ışıklı harita hazırladım*” derken; **Sevim** ise “*Bu materyali hazırlamamdaki amaçlarımdan birisi arkadaşlarımla derse katılımını sağlamak*” demiştir. Öğretmen adaylarının Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersinden iyi bir not almak isteğiyle ilgili olarak **Özlem** “*Bu materyalleri hazırlamamda iyi bir not almak da amaçlarımla arasında idi*” şeklinde görüşünü belirtirken; Türkiye madenlerinin dağılımını gösteren elektrikli bir harita hazırlayan **Erdal** ise “*Bu göze çarpıcı gelen materyalle aynı zamanda uygulama dersimden yüksek not almak istedim*” demiştir.

“Alternatif materyal hazırlamak ve kullanmaktan zevk almak”, “sınıf arkadaşları tarafından takdir görmek” diğer seçenekler kadar olmasa da bu materyallerin hazırlanmasında rol oynayan nedenlerdendir.

Bu materyalleri hazırlamak ve kullanmaktan zevk almakla ilgili olarak **Filiz** “*Bu tür (alternatif) materyallerden daha fazla zevk alıyorum. Çünkü yaratıcılığımı gösterebiliyorum. Bu yüzden hoşlandığım tarzı yansıtmak istedim. Slayt hazırlarken başkasından yardım alma gereği hissediyorum. Alternatif materyali ise kendim yapılabiliyorum*” şeklinde görüşünü açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının arkadaşları tarafından takdir edilmek, kişisel dikkat çekmek tercihi ile ilgili olarak **Semra** “*Uygulamalarda hep slayt kullanıldığından farklı alternatifleri ve örnekleri göstermek için tümümlüs maketi hazırlayarak arkadaşlarımdan takdir görmek ve a! bunu nasıl yapmış izlenimini edinmek istedim*” şeklinde görüşünü aktarmıştır. Görüldüğü gibi bu tercih, öğretmen adaylarının ilk sırada katıldıkları tercih nedeni olan ders uygulamalarını çekici hâle getirmek ile beraber düşünüldüğünde şunlar söylenebilir: Öğretmen adayları ilgi ve dikkat çekici olacağını düşündükleri, el becerisine dayalı bu materyallerle farklılıklarını yansıtmak istemişlerdir. Bahsedilen bu iki tercihte uygulamaların genelinde bilgisayar ve projeksiyon makinesi vasıtasıyla slayt sunumlarının yapılması ve bunun oluşturduğu sıradanlık düşüncesi rol oynamıştır. Sadece beş öğrenci ise diğer materyallerin yetersizliğinden dolayı alternatif materyal hazırladığını belirtmektedir.

3-Öğretmen Adaylarının ÖT ve MT Dersi Uygulamalarında Alternatif Materyalleri Tercih Etmemelerinin Nedenleri

Öğretmen adaylarının ÖT ve MT dersi uygulamalarında alternatif materyalleri tercih etmemelerinin nedenleri aşağıda tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4- Öğretmen Adaylarının Alternatif Materyalleri Tercih Etmemelerinin Nedenleri

İfadeler	f	%
Konunun alternatif materyal geliştirmeye uygun olmaması	12	57
Hazırlanan diğer materyallerin yeterli olmasından dolayı gerek görmeme	9	43
Teknolojik gelişmelerden dolayı demode –işlevsiz bulma	7	33
Sınıf arkadaşlarının ilgisini ve dikkatini çekmeyeceğini düşünme	7	33
Alternatif materyal tasarlama ve hazırlamada yeterli olmama	7	33
Hazırlamasını zaman alıcı bulma	5	24
Hazırlamasını maddi bakımdan pahalı görme	1	5
Benimsediği yöntem olmama	1	5

Elde edilen bulgulara göre alternatif materyal hazırlamayan öğretmen adayları bu tercihte birinci neden olarak uygulama için seçtikleri konuların alternatif materyal geliştirmeye uygun olmaması seçeneğine katılmışlardır. Bu konuda **Ahmet** “Konuyu alternatif materyalsiz de iyi sunacağımı düşündüm. Bu konuya uygun olacağını düşünmedim” derken; uygulama konusu olarak İstanbul’un fethini seçen **Sabri** ise “Konum alternatif materyal kullanımına uygun değildi. Alternatif materyal daha çok eski çağ konuları için bulunabilir” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Öğretmen adayları, alternatif materyali tercih etmemelerinde ikinci neden olarak hazırladıkları diğer materyallerin yeterli olmasını öne sürmüşlerdir. Burada diğer materyallerden kasıt, özellikle bilgisayar ve projeksiyon makinesi yardımıyla sunulan materyallerdir. Mesela **Zeynep**, “Konu için hazırladığım belgesel ve slayt benim için yeterliydi. Fazla araç-gereçle öğrenciyi sıkmak istemedim. Bu sebeple alternatif materyale gerek görmedim” şeklinde görüşünü belirtirken; konu olarak 60 ihtilalini seçen **Ahmet** ise “Gerek görmedim. Çünkü bu konuda bulduğum video görüntüleri, ses kayıtları ve fotoğraflar benim için yeterliydi” demiştir.

Alternatif materyal hazırlamayan öğretmen adaylarının bu tercihlerinde teknolojik araç-gereçlerden dolayı bu araçları işlevsiz görmeleri, bu materyallerin sınıftaki arkadaşlarının ilgisini çekmeyeceğini düşünmeleri ve bu materyalleri hazırlamadaki bilgi ve beceri eksiklikleri eşit derecede rol oynamıştır. Burada teknolojik araç-gereçlerden dolayı demode bulma ve bu materyallerin arkadaşlarının ilgisini çekmeyeceği görüşünün sadece erkek öğretmen adaylarına ait olduğunu belirtmekte fayda var. Öğretmen adaylarının teknolojik gelişmelerden dolayı alternatif materyalleri demode ve işlevsiz bulmaları önemli bir gerekçe olarak durmaktadır. Çünkü yukarıda belirtildiği gibi diğer araç-gereçlerin yeterli olmasından dolayı bu materyalleri tercih etmeyen öğretmen adayları da bundan bilgisayar ve projeksiyon makinesini kastetmişlerdir. Bu iki gerekçe bir arada düşünüldüğünde teknolojik araç-gereçlerin varlığı ve işlevselliği alternatif materyallerin tercih edilmemesinde en önemli unsur olarak durmaktadır. Teknolojik gelişmelerden dolayı bu araçları tercih etmeyen öğretmen adaylarından **Mustafa** “Gerekli olmadığını düşündüm. Teknolojik

araç gereçler kartonla hazırlayacağımız şeylerin hepsini sağlayabilir. Alternatif materyalleri daha demode buluyorum.” şeklinde görüşünü dile getirirken; görsel ve işitsel teknolojiden çok daha fazla zevk aldığını belirten **Hamza** ise “Teknolojide sınır yok. Bu yüzden teknoloji yaratıcılığımı arttırıyor. Elle hazırlanan bu materyaller, bilgisayar başta olmak üzere diğer materyallerle karşılaştırıldığında işlevsellik açısından çok yetersiz” diye belirtmiştir.

Öğretmen adaylarının bu materyallerin sınıf arkadaşlarının ilgisini çekmeyeceğini düşünceleri de teknolojik araç-gereçlerin varlığıyla yakından ilgilidir. Öğretmen adayları, uygulamalarında arkadaşlarının ilgi ve dikkatlerini teknolojik araç-gereçlerle çekerek kendilerini başarılı saymak istemişlerdir. Bunun öğretmen adayları için önemi yadsınmamakla beraber ÖT-MT dersinde asıl amaçlanan öğretmen adaylarının materyal hazırlarken ortaöğretim tarih ve coğrafya dersinin hedeflerini ve hitap edilecek ortaöğretim öğrencilerinin seviyelerini göz önünde bulundurmalarıdır. Öğretmen adaylarının ÖT ve MT dersinin hedefleriyle uyuşmayan bu gerekçelerinin altında yatan temel nedenlerden birisinin bu dersin amacını yanlış algılamaları ve başarı ölçütü olarak sadece yeni teknolojilere yönelerek arkadaşlarının ilgi ve dikkatlerini çekmeyi düşünceleri olduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak **Mustafa**, “Bu sınıfta hazırlama gereği görmedim. Çünkü burası ilkokul değil, öğrencinin ilgisini çekmeyecekti” şeklinde; **Sabri** ise “Arkadaşlarının ilgisini de temel aldığımdan diğer araç-gereçler varken alternatif materyaller aklıma gelecek en son seçenektir” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Alternatif materyal hazırlamada yetenek önemli bir unsurdur. **Ayşe** bu konuda yeteneksizliğini öne sürmekte ve şöyle demektedir: “Alternatif materyal hazırlamayı düşündüm ve bu işe koyuldum. Malzemeler hazırды, hatta arkadaşlarımdan yardım aldım. Ancak istediğim ürünü ortaya koymada başarısız olunca bu işten vazgeçtim”. **Fatih** ise, “Alternatif materyalin önemine inanıyorum. Ama el becerim eksik olduğundan dolayı bu işe girişmedim. Bana göre alternatif materyal hazırlamak öğretmenin becerileriyle ilgili ve bayan öğretmen adayları bu konuda daha becerili” şeklinde açıklama yapmıştır.

Öğretmen adaylarının üzerinde durdukları diğer bir sebep de alternatif materyal hazırlamanın fazla zaman almasıdır. Bu konuda **Hamza** “Alternatif materyalin önceden hazırlanması ve nasıl kullanılacağını planlanması zaman alıcıydı. Bunu göze alamazdım” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öğretmen adaylarından birisi bu materyallerin hazırlanmasını maddi bakımdan pahalı bulduğunu birisi de bu materyalleri genel olarak benimsemediğini öne sürmüştür.

4-Öğretmen Adaylarının Alternatif Materyallerin Ortaöğretim Tarih ve Coğrafya Derslerine Katkıları İle İlgili Görüşleri

ÖT ve MT dersi uygulamalarında alternatif materyal hazırlayan ve hazırlamayan bütün öğretmen adaylarının bu materyallerin ortaöğretimdeki tarih ve coğrafya derslerine katkıları ile ilgili görüşleri aşağıda tablo 5’ te sunulmuştur.

Tablo 5- Öğretmen Adaylarının Alternatif Materyallerin Tarih ve Coğrafya Derslerine Katkıları İle İlgili Görüşleri

Olumlu Görüşler	f	%
Öğrencinin ilgisini ve dikkatini derse çekme	41	65
Dersi sıkıcılıktan kurtarıp, eğlenceli hale getirme	34	54
Dersin anlaşılmasına katkısı	33	52
Dersi görselleştirme ve somut hale getirme	29	46
Kalıcı öğrenme sağlama	27	43
Öğrencinin derse katılımını, aktif hale gelmesini sağlaması	24	38
Öğrencinin yapması halinde onun psiko-motor gelişimine katkı sağlaması	19	30
Olumsuz Görüşler	f	%
Teknolojinin varlığı-Lise öğrencisinin seviyesine uygun olmaması	15	24

Bulgulara göre alternatif materyallerin ortaöğretimdeki tarih ve coğrafya derslerine katkısı ile ilgili olarak öğretmen adayları, 15'i dışında, genelde olumlu yaklaşımla içinde bulunmuşlardır.

Tabloya göre öğretmen adaylarının alternatif materyallerin derslere katkısı yönünde öncelikli görüşleri bu materyallerin öğrencilerin ilgi ve dikkatini derse çekeceği olmuştur. Bu konuda **Gülfer** "Uğraşarak, emek verilerek yapılmış şeylerin öğrenciye slayt ve videodan daha çok ilginç geleceğini düşünüyorum. Öğrencinin alternatif materyali yakından incelemesi ona dokunması derse ilgisini çekecektir. Maketler her zaman ilgi ve dikkat çeker" şeklinde; **Erdal** ise "Derse elimizde bir materyalle girmemiz öğrencide dikkat ve soru işareti uyandırır ve öğrenciyi materyal hakkında düşünmeye sevk eder. Bu soru işaretleri ve dikkat ise derse ilgiyi artırır" şeklinde düşüncelerini aktarmışlardır.

Öğretmen adaylarının bu materyallerin derslere katkısı yönünde ikinci ağırlıklı görüşleri bu materyallerin öğretim ortamını zenginleştirerek derse sıkıcı olmaktan kurtarıp eğlenceli hale getireceğidir. Bu durumda öğretmen adaylarının bu materyallerin ilgi çekiciliğini uygulama dersleri için hazırlamadaki nedenlerine benzer şekilde ortaöğretimdeki dersler için de ön planda tuttıkları söylenebilir. Bu konuda **Sevim**, "Sürekli görsel ve işitsel teknolojinin veya diğer araçların kullanımı sıkıcı olabilir. Bu materyallerin kullanılmasıyla çeşitlilik sağlanıp ders sıkıcı olmaktan kurtarılabilir" şeklinde görüşünü belirtirken; benzer ifadeleri **Veli** de "Aynı araçları kullanmak öğrencileri sıkır, mesela sürekli slayt olmaz. Materyal çeşitliliğine gidilmesi gerekir. Burada elle hazırlanan bu materyaller devreye girebilir" şeklinde dile getirmiştir.

Öğretmen adaylarının bu materyallerin derslere katkısı yönünde üçüncü ağırlıklı görüşleri bu materyallerin öğrencilerin derse daha iyi anlamalarına yardımcı olacağı şeklindedir. Bununla ilgili olarak **Metin** "Bazı konularda mesela donanma konusunda bir çektirinin veya kalyonun maketi yapılır ve öğrenci elinde incelerse daha yararlı olacağına inanıyorum. Lise seviyesinde öğrenciler için elle inceleme yani dokunabilme bir artıdır. Derse motiveyi sağlar bu yolla dersin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunur" şeklinde; **Ogün** ise "Bazen belgeseller konuyu çok yüzeysel yansıtabiliyor. Diyelim belgeselde bir fabrikanın işleyişini gösteriyoruz. Bu yeterli olmazsa hazırlayacağımız maketle derse anlatabili-

riz. Maketi sınıfta dolaştırabiliriz. Ayrıca öğrenciler buna dokunabilir de. Böylece öğrenciler daha ayrıntılı olarak inceleme olanağı edineceklerinden dersi daha iyi anlayacaklardır” şeklinde bu materyallerin katkısını belirtmişlerdir.

Bu materyallerin tarih ve coğrafya derslerini görselleştirmesi ve somut hale getirmesi ile kalıcı öğrenmeler sağlaması öğretmen adaylarının orta sınıflarda katıldığı katkılardır. Dersleri görselleştirme ile ilgili olarak **Filiz** “Özellikle renkli ve üç boyutlu materyaller dersi daha da görselleştirir. Öğrencilerin kafalarında tarih denince soyut bir şey oluşuyor. Bu materyaller dersi daha somut hale getirir” şeklinde; **Hülya** ise “Tarih öğretmenleri diğer araç gereç varken dahi alternatif materyal hazırlamalı. Çünkü tarihte çok soyut konu var. Bu konuları alternatif materyaller somut hale getirir. Öğrenci bu materyalleri gördüğü gibi aynı zamanda bunlara dokunabilir de” şeklinde düşüncelerini aktarmışlardır. Tarih ve coğrafya derslerinde bu materyallerin kalıcı öğrenme sağlaması konusunda **Ebru**, “Eğer öğrenciye bu materyaller hazırlatılırsa yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesine göre kalıcı öğrenmeler gerçekleşebilir” şeklinde; **Veli** ise “Özellikle ilgi çekici materyallerin kalıcı öğrenmede rol oynayacağını düşünüyorum” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

Öğretmen adayları alternatif materyallerin tarih ve coğrafya derslerinde öğrencinin derse katılımını, aktif hale gelmesini sağlama ve bu materyallerin öğrenciler tarafından hazırlanması halinde onların psiko-motor gelişimlerine katkı sağlaması görüşlerine diğer seçeneklere göre daha az katılmışlardır. Öğrencinin aktif hale gelmesiyle ilgili olarak **Oğün** “Bu araçları daha basit düzeyde öğrenciye yaptırarak onları derse katabiliriz. Öğretmen olunca bunu uygulayacağım” derken; öğrencilerin psiko-motor gelişimiyle ilgili olarak **Semra** “Elle hazırlanan bu materyaller, öğrenciler tarafından geliştirilirse; bu etkinlik, onların psiko-motor gelişimine katkı sağlar, el becerilerini geliştirir. Bu da öğrencilerin kendilerine güvenlerini artırır” şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Görüldüğü gibi yapılan görüşmelerde öğretmen adayları bu materyallerin tarih ve coğrafya derslerine katkısını genelde **dokunabilme** özelliğine vurgu yaparak belirtmişlerdir.

Bunun yanında alternatif materyallerin tarih ve coğrafya derslerine herhangi bir katkısının olmayacağını düşünen öğretmen adayları da mevcuttur. Bu görüşü savunan öğretmen adayları 11’i erkek ve 4’ü de bayan olmak üzere toplam 15 kişidir. Bu öğretmen adaylarının gerekçesi teknolojik araç-gereçlerin varlığına dayanmaktadır. Aynı zamanda bu öğretmen adayları teknolojik araç-gereçlerin varlığından dolayı alternatif materyallerin lise öğrencisinin seviyesine uygun olmadığını, onların ilgisini çekmeyeceğini de belirtmişlerdir. Bu yüzden bu ikili neden bir arada alınmıştır. Bu konuda **Mustafa** “Başta bilgisayar olmak üzere diğer araç-gereçler varken elle hazırlanan materyallerin lisedeki derslere katkısının olacağını düşünmüyorum. Günümüzde teknoloji yaygınken lise öğrencisi bu materyalleri fazla dikkate almaz. Bundan 20-30 yıl önce belki dikkate alırdı. Bu materyaller lise öğrencilerinin gelişim seviyelerine hiç uygun olmayıp, onları aktif hale getirmez. Bu materyallerin katkısı ancak anaokulunda ve ilköğretimde olabilir. İlköğretim ve anaokuluna devam eden öğrencilerin özellikle de kız öğrencilerin ilgisini çekeceğini düşünüyorum. Öğretmenin öğrencilerine dünyayı daha iyi tanıtabilmesi için görsel-işitsel teknolojiyi kavrayabilmesi gerekir. Örneğin öğrencilerini dünyanın yedi harikalarının bulunduğu diyarlara götüremez ama internetten gösterebilir” şeklinde bu materyallerin daha çok kız öğrencileri ağırlıkta olmak üzere anaokulu ve ilköğretim öğrencilerine hitap edebileceğini belirtmiştir. **Hamza** ise “Alternatif materyallerin öğrencilerin dikkatini çekmesi çok zordur. Öğretmenin alternatif materyalle ilgili plan yapması, malzeme

bulup hazırlaması, sınıfa taşınması vs. düşündüğümüzde eğer çok dikkat çekici materyal hazırlayamazsa büyük zaman kaybı olur. Buna değmez. Çünkü hazırlayacağı materyalle ilgili sunumu 5-10 dakika sürer. Bunun yerine amaca en fazla hizmet edecek olan görsel ve işitsel teknolojiyi kullansın. Örneğin ben arkadaşımızın hazırladığı Tümülüs maketine baktığımda bir toprak yığını gördüm. Ortada ilgimi çekecek beni motive edecek bir şey bulamadım. Gidip görseydim veya internetten araştırırsaydım daha ayrıntılı görürdüm. Alternatif materyallere olumlu bakmamamın bir sebebi bunların ayrıntıyı yansıtamaması” şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Zeynep ise “Coğrafya ile ilgili animasyonlara ve hareketli görüntülere internet ortamından çok kolay biçimde ulaşılabilir. Mesela bir arkadaşımız uygulama dersinde sınıfa Marmaray Tüneli ile ilgili animasyon sundu. Bu çok dikkatimizi çekti ve severek izledik. Coğrafyada yağışlar, depremler, volkanik hareketler gibi konularla ilgili görsel-hareketli materyaller bilgisayarla sunulduğunda lise öğrencisinin ilgisini çeker. Bu manada alternatif materyallerin kullanım alanının sınırlı olduğunu düşünüyorum” demıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1- ÖT-MT dersi uygulamalarında alternatif materyalleri tercih eden öğretmen adaylarının tercih etmeyen öğretmen adaylarına göre bu materyallerin tasarım ve hazırlanmasında kendilerini daha yeterli gördükleri belirlenmiştir. Ancak öğretmen adaylarının yaklaşık yarısı, öğretim materyalleri hazırlama ilkelerini fazla dikkate almadığından ve bu materyalleri oluşturacakları araç-gereç ve ortam eksikliği nedeniyle hazırladıkları materyallerde bu yeterliliklerini yansıtamamışlar ve yardıma başvurmuşlardır.

2- Alternatif materyal hazırlayan öğretmen adaylarının bu tercihlerinde ilk hedefleri ders uygulamalarını çekici hale getirmektir. Öğretmen adayları daha sonra sırasıyla “Uygulama konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak” “Uygulama dersini görselleştirmek” “Sınıf arkadaşlarının ilgi ve dikkatini uygulama dersine çekmek” tercihlerinde bulunmuşlardır. Alternatif materyal hazırlayan öğretmen adayları bu materyalleri ilgi ve dikkat çekici bulmakta ve yeni teknolojilerin varlığı yanında bu materyallerin derse katkısının olacağını düşünmektedirler. “Alternatif materyallerin uygulama konusuna uygun olması”, “Sınıf arkadaşlarının uygulama dersine katılımını sağlamak”, “ÖT-MT dersinden iyi bir not almak” birbirine yakın oranlarda orta sıralarda yer alan diğer tercih nedenleridir. “Alternatif materyal hazırlamak ve kullanmaktan zevk almak”, “sınıf arkadaşları tarafından takdir görmek” diğer seçenekler kadar olmasa da bu materyallerin hazırlanmasında rol alan nedenlerdendir. Öğretmen adayları ilgi ve dikkat çekici olacağını düşündükleri, yaratıcılık gerektiren bu materyallerle farklılıklarını yansıtmak istemişlerdir. Bunda uygulamaların genelde bilgisayar ve projeksiyon makinesi vasıtasıyla slayt sunumlarının yapılması ve bunun oluşturduğu sıradanlığı aşmak düşüncesi rol oynamıştır.

3- Alternatif materyal hazırlamayan öğretmen adayları ise uygulama için seçtikleri konuların bu materyalleri hazırlamaya uygun olmadıkları görüşündedirler. Genelde bilgisayar ve projeksiyon makinesi başta olmak üzere diğer araç-gereçlerin konuları için yeterli oldukları görüşündedirler. Ancak göze çarpan en önemli açıklamaları bu dersin kendilerini öğretmenliğe hazırlayan en önemli formasyon derslerinden birisi olmasına rağmen alternatif materyallerin teknolojik araç-gereçler varken artık işlevsiz kaldığını ve sınıf arkadaşlarının da ilgisini çekecek yapıda olmadıkları-

nu dile getirmeleridir. Bu son iki gerekçe özellikle erkek öğretmen adaylarının görüşüdür. Buradan alternatif materyalleri tercih etmeyen öğretmen adaylarının; görsel ve işitsel teknoloji karşısında alternatif materyalleri demode buldukları söylenebilir. Alternatif materyal hazırlamayan öğretmen adayları bu materyalleri hazırlamada yeterli olmadıklarını ve bu materyallerin hazırlanmasının zaman alıcı olduğunu da dile getirmişlerdir.

4- Öğretmen adayları bu materyallerin ortaöğretimde tarih ve coğrafya derslerine katkısı yönünde özellikle bu materyallerin öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekeceğini ve ayrıca ders ortamını çeşitlendirerek dersi eğlenceli hale getireceğini düşünmüşlerdir. Bu katkılar yanında alternatif materyallerin dersin anlaşılmasına, görselleşmesine ve kalıcı öğrenmeye katkı sağlayacağı da görüşler arasındadır. Öğretmen adayları bu katkılar için alternatif materyallerin dokunulabilirlik özelliğini temel gerekçe olarak göstermişlerdir. Ancak çoğunluğu erkek öğretmen adayları olmak üzere alternatif materyallerin tarih ve coğrafya derslerine herhangi bir katkısının olmayacağını düşünen öğretmen adayları buna gerekçe olarak teknolojik araç-gereçlerin varlığını ve işlevselliğini öne sürmüşlerdir. Bu öğretmen adaylarına göre teknolojik araç-gereçler varken alternatif materyaller lise öğrencisinin ilgisini de çekmeyecektir.

Çalışmanın sonucunda şu önerilere yer verilebilir.

1- Öğretmen adayları ÖT ve MT dersinin amaçları hakkında bilinçlendirilmelidirler. Bu dersin ve özellikle de yapılan uygulamaların hedefi onların, ilerdeki mesleki yaşantılarına dönük olarak, öğrenim hedeflerini ve hitap edecekleri öğrenci seviyelerini dikkate alarak araç-gereç hazırlayabilme ve bunları öğretim ortamını daha verimli hale getirebilecek şekilde kullanabilme becerilerini geliştirmektir.

2- ÖT-MT dersi vasıtasıyla yeni teknolojilerin yanı sıra öğretmen adaylarının kendi becerileriyle geliştirebilecekleri materyal uygulamalarına da sıklıkla yer verilmelidir. Öğretmen adaylarının bu materyalleri daha rahat geliştirebilmeleri için fakültelerde gerekli araç-gereçlerin hazır bulunduğu atölye kısmı oluşturulabilir.

3- Mevcut öğretmenler için kendi çevrelerinden yararlanarak geliştirecekleri basit ama özgün materyaller konusunda hizmet içi kurslar düzenlenebilir.

4- Ders konularına ve öğretim hedeflerine uygun olarak öğretmen ve öğrencilerin kendilerinin geliştirebilecekleri materyaller hakkında öğretmen ve öğrenci kılavuz kitaplarında örneklere yer verilmelidir.

5- Alternatif materyallerin diğer materyallerle karşılaştırmalı olarak öğrenci ilgisi ve başarısı üzerindeki etkisiyle ilgili olarak uygulamalı araştırmalar yapılması daha sağlıklı değerlendirmeler için olumlu bir girişim olacaktır.

Kaynakça

- DEMİREL, Özcan (2007). "Alternatif Ders Materyali Geliştirme", **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, s.233-248, (Ed. Özcan Demirel - Eralp Altun), Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- DEMİREL, Özcan-SEFEROĞLU, S.Sadi-YAĞCI, Esed (2004). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- GÜNDÜZ, Şemseddin- ODABAŞI, Ferhan (2004). "Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi", <http://www.tojet.net/articles/317.htm> Erişim Tarihi 06.03.2006.
- HALİS, İsa (2002). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KAYA, Zeki (2005). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- MCMILLAN, James H. - SCHUMACHER, Sally (2006). **Research In Education: Evidence-Based Inquiry**, Pearson Education, Boston.
- ÖRDEKÇİ, Sultan (2005). **Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- TAŞDEMİR, Gökben Kenger (2002). **İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Hazır Eğitim-Öğretim Araç-Gereçleri ve Öğretmen-Öğrenci İş Birliği İle Hazırlanan Araç-Gereçlerle Yapılan Öğrenme Etkinliklerinin Akademik Başarı ve Kalıcılığa Etkisi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- YANPAR, Tuğba (2005). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/kur_tanimlari.doc, Erişim Tarihi 28.03.2008.

OPINIONS OF PROSPECTIVE TEACHERS ABOUT ALTERNATIVE TEACHING MATERIALS

Ramazan KAYA*

Osman SAMANCI**

Abstract

This study aimed to reveal the opinions of prospective teachers about their self-sufficiency in designing and preparing alternative teaching materials and about the educational value of these materials. To this end, exploratory mixed method design was used in the study. The participants of the study consist of the students attending Teaching Technologies and Materials Development Classes at History and Geography Teaching departments at Atatürk University Kazım Karabekir Education Faculty. In line with the study problem, semi-structured interview and questionnaire forms were used for data collection purpose. According to the results obtained, the prospective teachers who prepared alternative teaching materials in the scope of TT-MD course applications found themselves more self-sufficient in designing and preparing these materials when compared to their classmates who did not prepare such materials. The aim of the prospective teachers who prepared alternative teaching materials was to make the course more attractive and interesting for the students while the prospective teachers who did not prepare such materials thought that the subjects they chose were not appropriate for preparing teaching materials. The great majority of the prospective teachers emphasized the feeling opportunity provided by these materials and underlined the possible contributions these materials can make in the teaching of secondary education history and geography courses. On the other hand, some prospective teachers told that these materials would make no contribution in the course and would not attract the attention of the students since there are functional technological tools and materials.

Key Words: Teaching technologies, material design, alternative material, prospective teacher

* Asst. Prof. Dr.; Atatürk University, Kazım Karabekir Faculty of Education.

** Asst. Prof. Dr.; Atatürk University, Kazım Karabekir Faculty of Education.